

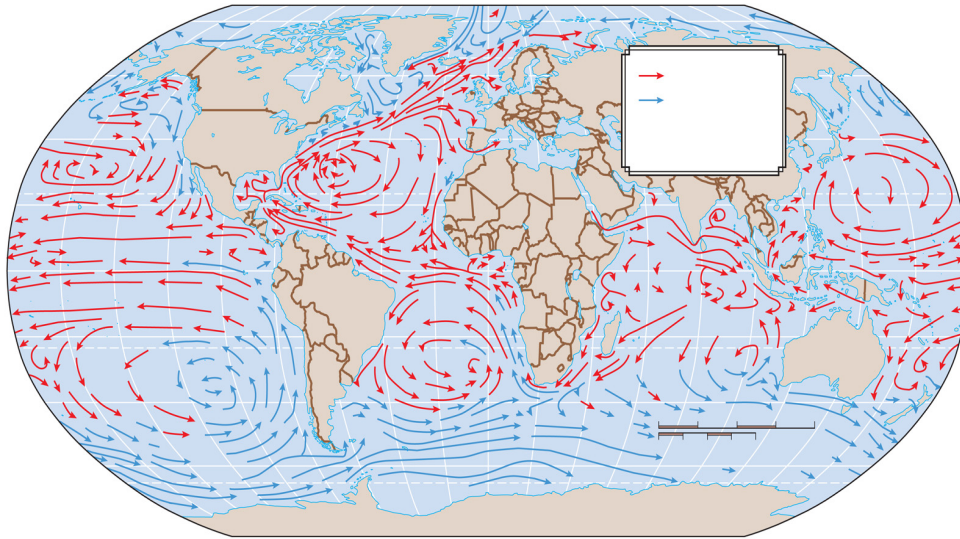
CƠ SỞ KHOA HỌC CỦA BIẾN ĐỔI KHÍ HẬU (Đại cương về BĐKH) Phần I

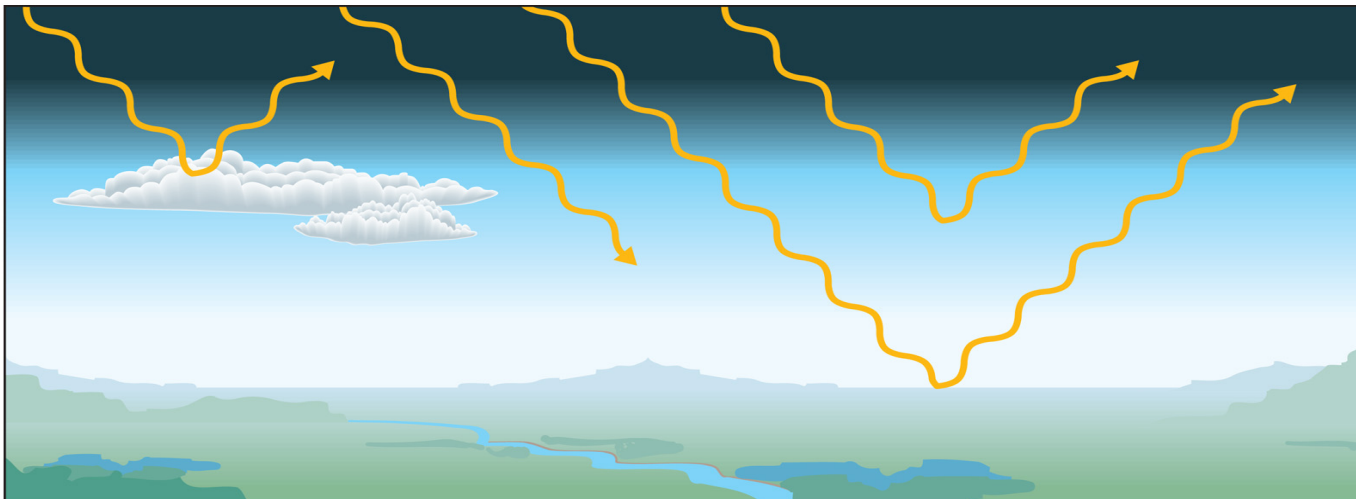
Phan Van Tan

phanvantan@hus.edu.vn

B3: Cân bằng năng lượng và nhiệt độ

© 2010 Pearson Education, Inc.

© 2010 Pearson Education, Inc.

Những nhân tố ảnh hưởng đến sự truyền bức xạ

- ❁ Trái đất nhận năng lượng chủ yếu từ bức xạ mặt trời
- ❁ Bức xạ mặt trời trong quá trình đi đến bề mặt đất sẽ bị ảnh hưởng bởi 3 quá trình:
  - 1) Sự hấp thụ
  - 2) Sự tán xạ và phản xạ
  - 3) Sự truyền qua

Sự hấp thụ

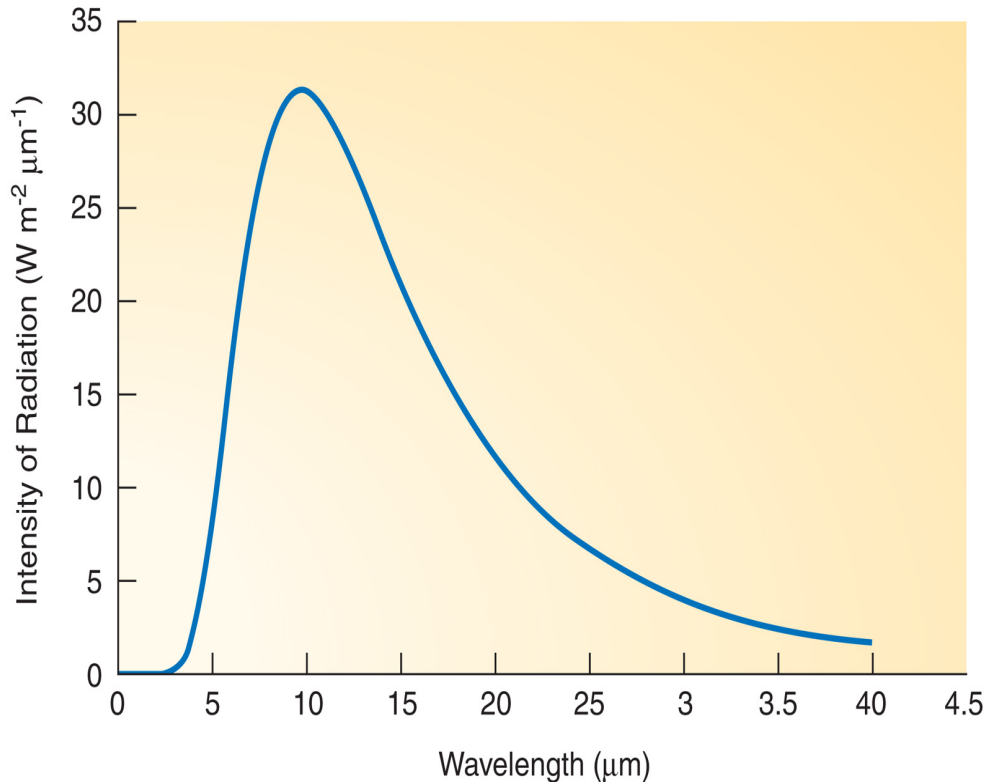
- ❁ Khi năng lượng bức xạ tới một vật nó có thể bị hấp thụ
  - ❁ Khi đi qua khí quyển năng lượng bức xạ có thể bị hấp thụ bởi các chất khí
- ❁ Các chất khí khác nhau trong khí quyển hấp thụ các tia bức xạ có bước sóng khác nhau:
  - ❁ UV – hấp thụ bởi O_3 (tầng bình lưu)
  - ❁ Ánh sáng nhìn thấy – khó bị hấp thụ (may mắn cho chúng ta)
  - ❁ Hồng ngoại – bị hấp thụ từng phần bởi hơi nước, CO_2 (sự làm lạnh giảm khi độ ẩm cao)

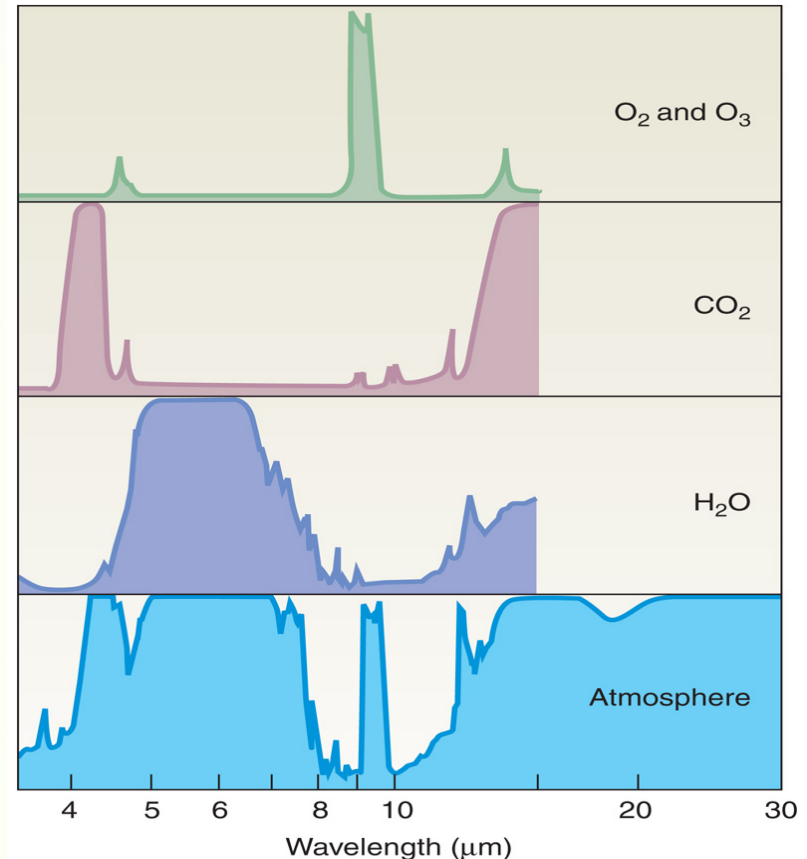
Nóng lên

Sự hấp thụ – Cửa sổ khí quyển

- ☼ Cửa sổ khí quyển là dải bước sóng (8-12 μm) trong đó bức xạ ít bị hấp thụ

Phát xạ của Trái đất

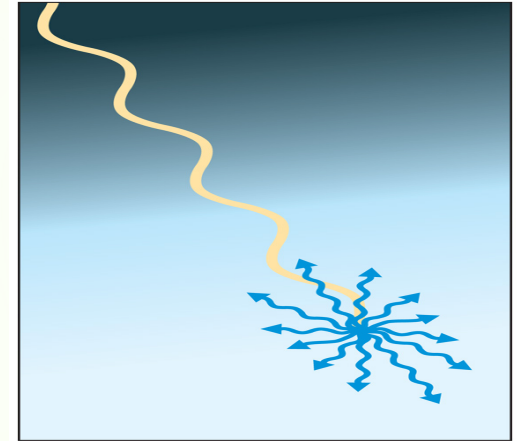
Sự hấp thụ của khí quyển

Sự hấp thụ – Cửa sổ khí quyển

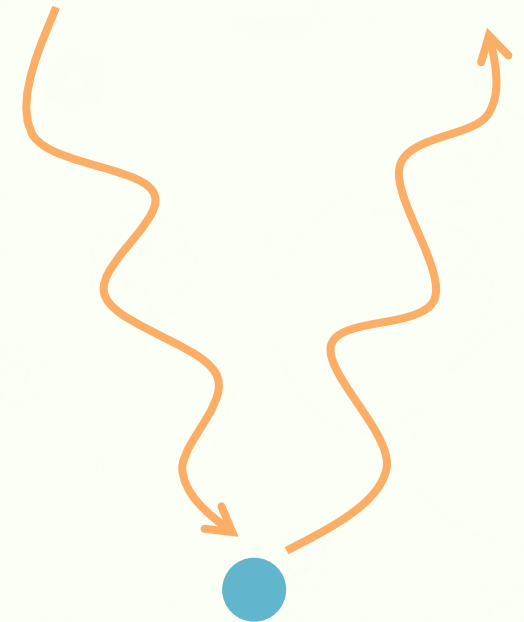
- ❁ Mây trong khí quyển là chất hấp thụ rất tốt bức xạ sóng dài
- ❁ Q: Về ban đêm, trời nhiều mây ấm hơn hay trời quang mây ấm hơn? Tại sao?

Tán xạ và phản xạ

- ❁ Tán xạ là sự làm lệch hướng tia bức xạ khi tia bức xạ gặp vật chất
- ❁ Tán xạ khuếch tán: Bức xạ bị lệch về nhiều hướng
- ❁ Phản xạ là một dạng tán xạ trong đó tia bức xạ bị lệch hướng có cùng cường độ (gương)
- ❁ Albedo là tỷ phần tia bức xạ bị phản xạ (albedo Trái đất khoảng 0.3)

© 2010 Pearson Education, Inc.

Tán xạ và phản xạ

❁ Tán xạ có thể ảnh hưởng đến:

❁ Ở những nơi bóng râm bức xạ mặt trời vẫn có thể chiếu tới

❁ Bầu trời có màu xanh, lúc hoàng hôn có màu đỏ (Tán xạ Rayleigh)

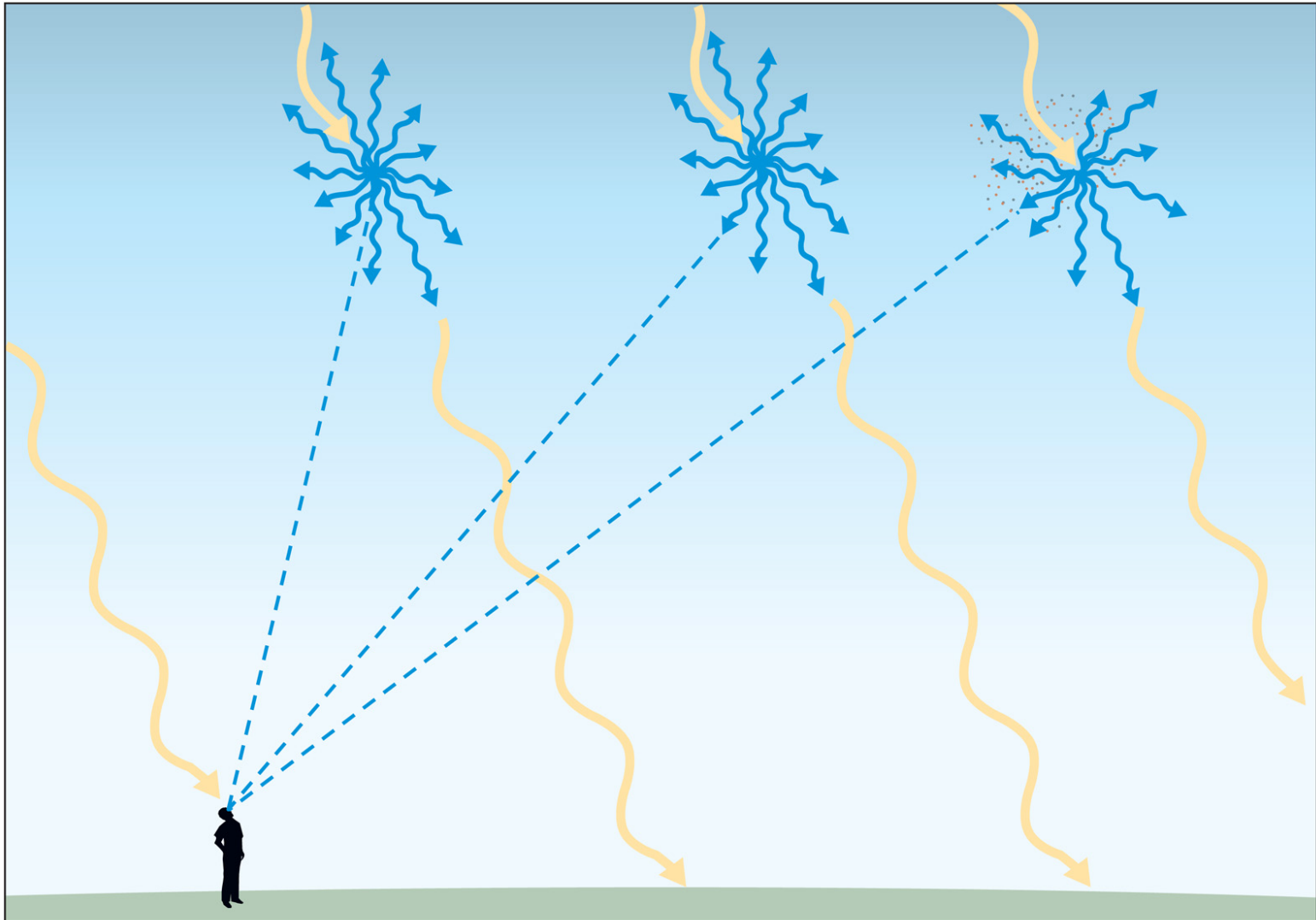
❁ Những ngày trời mù hoặc khói bụi ô nhiễm bầu trời có màu trắng hoặc xám (Tán xạ Mie)

❁ Mây có màu trắng (Tán xạ không chọn lọc)

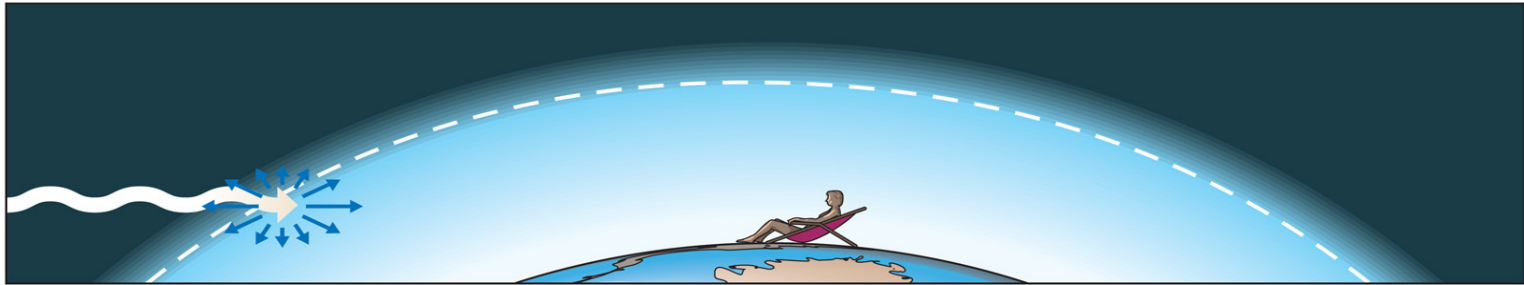
Tán xạ Rayleigh

- ❁ Xảy ra khi các hạt vật chất có kích thước nhỏ so với bước sóng bức xạ (như các chất khí của khí quyển)
- ❁ Làm tán xạ mạnh hơn các tia bức xạ có bước sóng ngắn hơn (blue) so với các bước sóng dài hơn (red)
- ❁ Làm cho bầu trời có màu xanh, lúc hoàng hôn trở thành màu đỏ

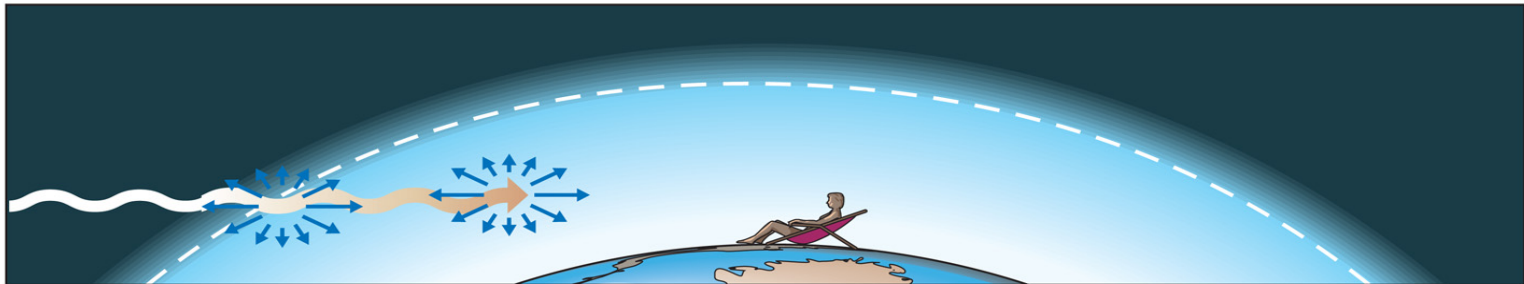
Tán xạ Rayleigh

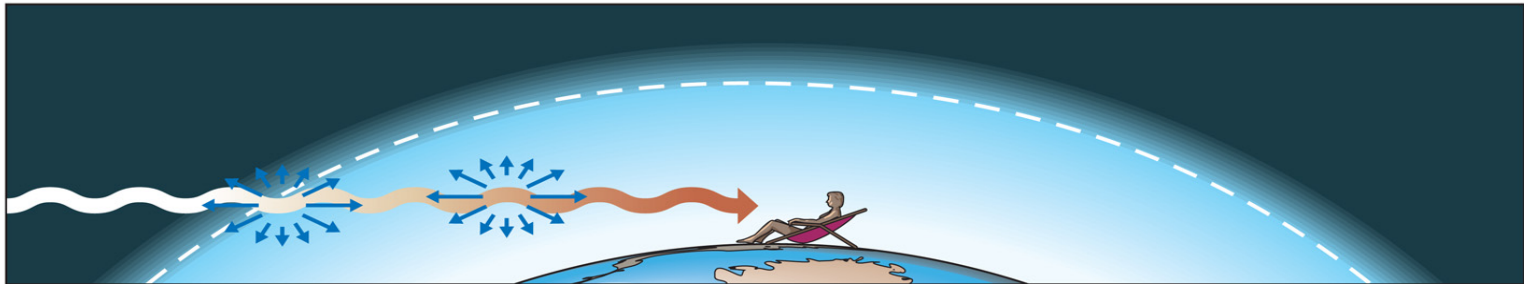
Tán xạ Rayleigh

(a)

(b)

(c)

Tán xạ Mie

- ❁ Xảy ra khi hạt vật chất có kích thước tương đương với bước sóng bức xạ (như các hạt xon khí)
- ❁ Làm tán xạ tất cả các bước sóng hiệu quả hơn tán xạ Rayleigh
- ❁ Làm cho bầu trời lúc mù hoặc khói bụi ô nhiễm có màu trắng hoặc xám, làm tăng độ hoàng hôn

Tán xạ Mie

Tán xạ không chọn lọc

- ❁ Tán xạ gây nên bởi các hạt vật chất tương đối lớn như giọt mây
- ❁ Tất cả các bước sóng bị tán xạ tương đương nhau
- ❁ Làm cho mây có màu trắng hoặc xám

Sự truyền qua

- ❁ Sự truyền qua là bức xạ có thể xuyên qua vật chất mà không bị hấp thụ cũng không bị tán xạ

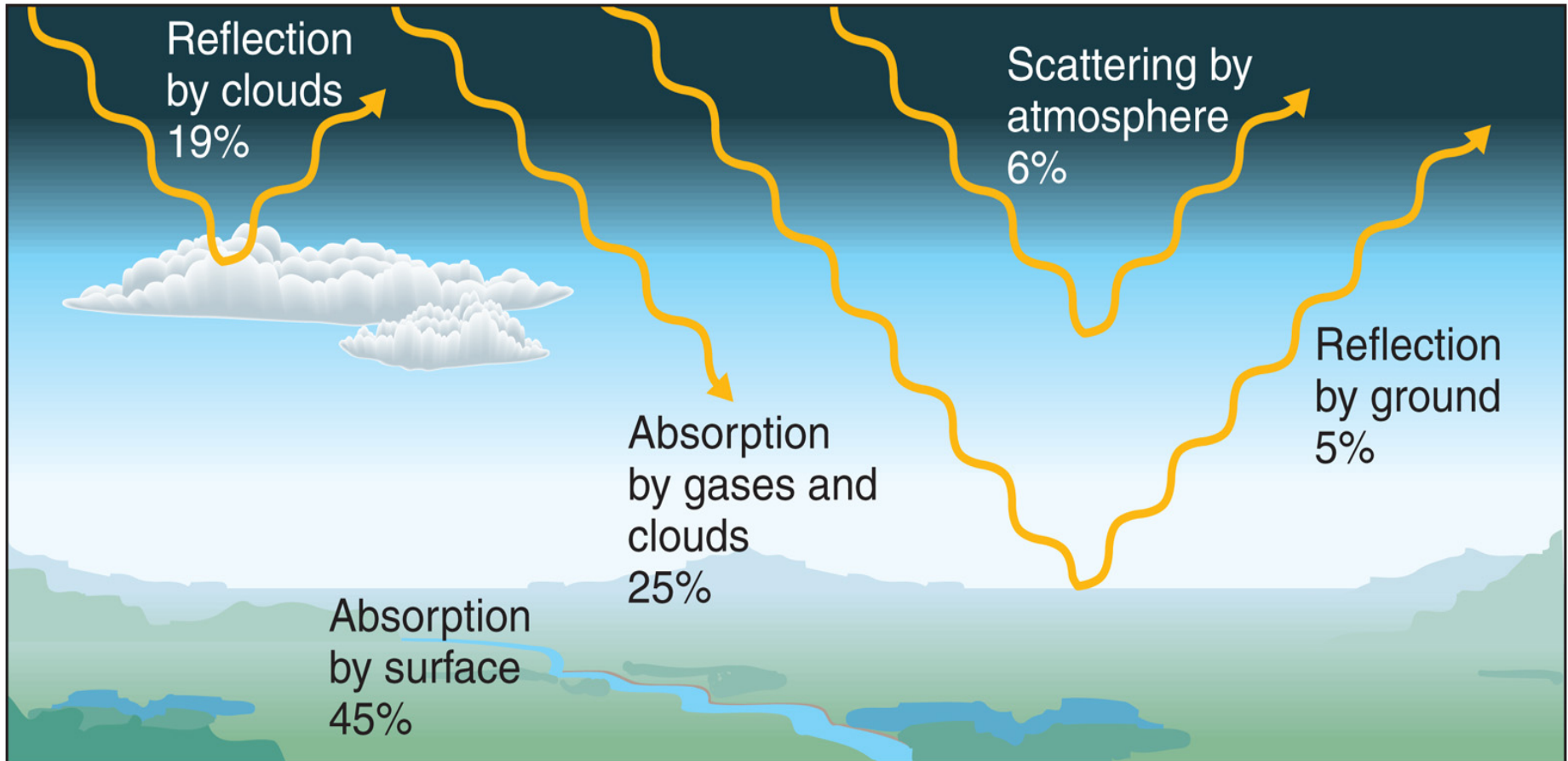

Cân bằng năng lượng của Trái đất

- ❁ Trái đất nói chung không nóng lên cũng không lạnh đi (trừ biến đổi khí hậu toàn cầu), nó ở trạng thái ổn định hoặc cân bằng
- ❁ Điều đó có nghĩa là bức xạ nhận được từ mặt trời phải cân bằng với bức xạ (phát xạ) Trái đất

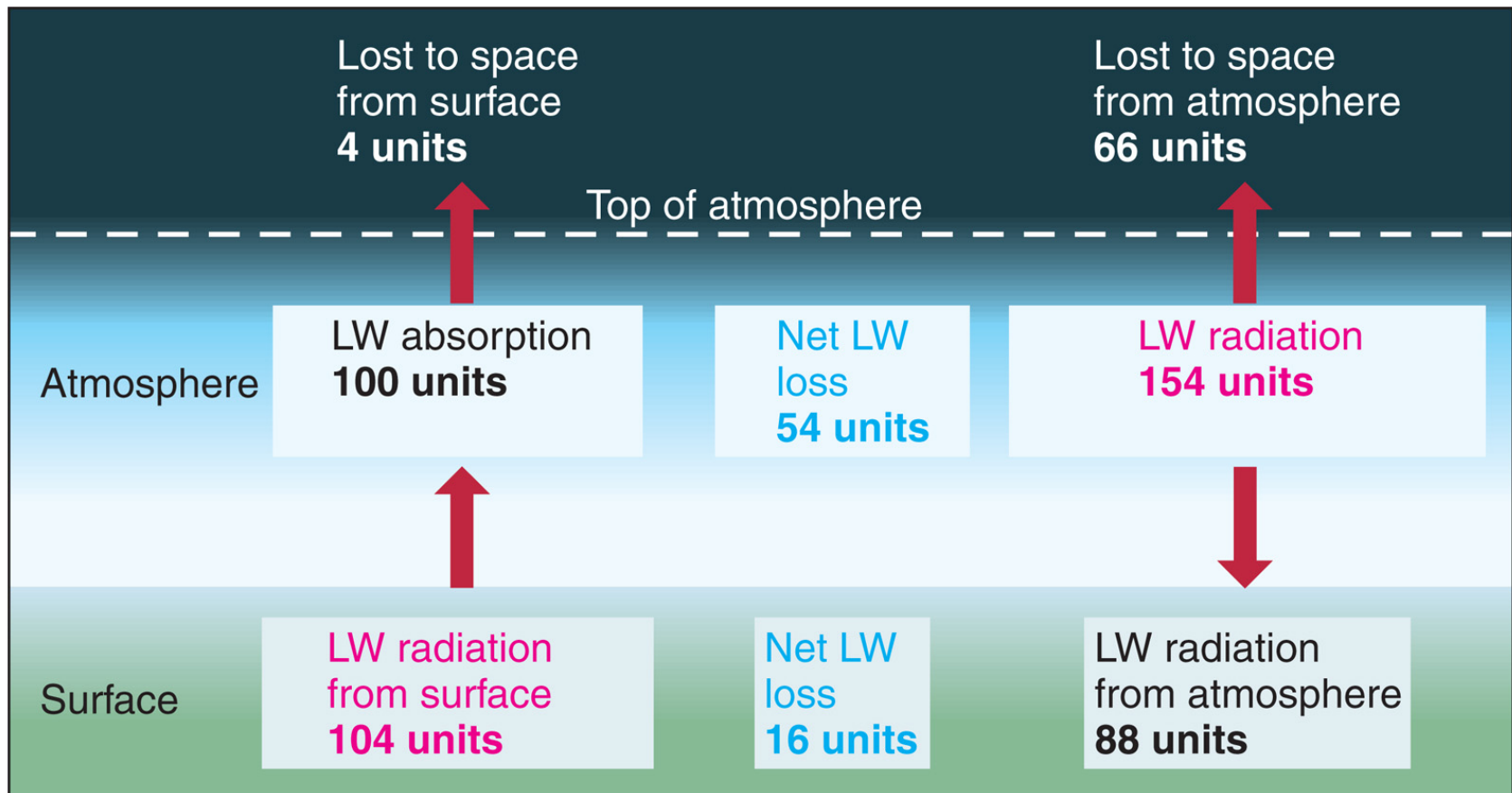
Cân bằng năng lượng của Trái đất

☼ Bức xạ nhận được từ mặt trời

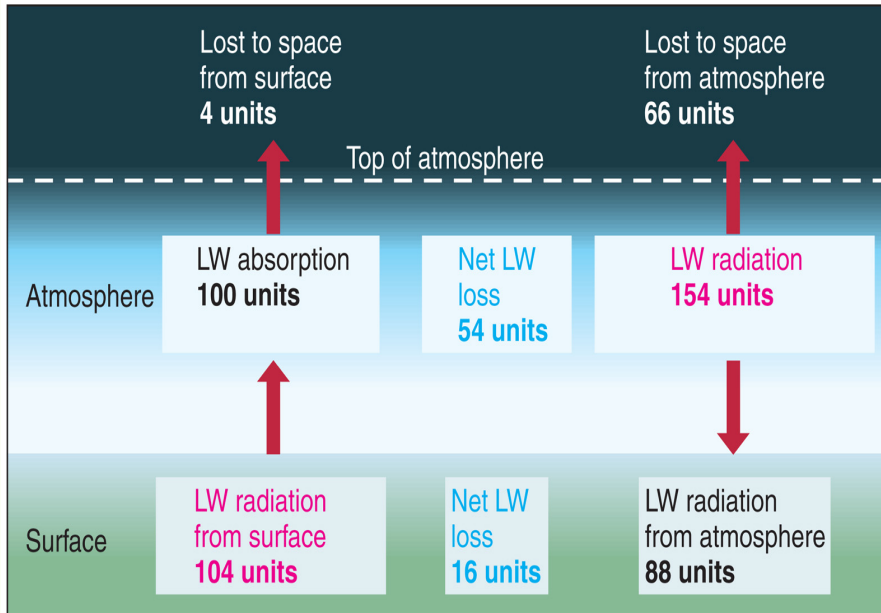
Cân bằng năng lượng của Trái đất

- ❁ Phát xạ sóng dài từ mặt đất và khí quyển thoát vào không trung

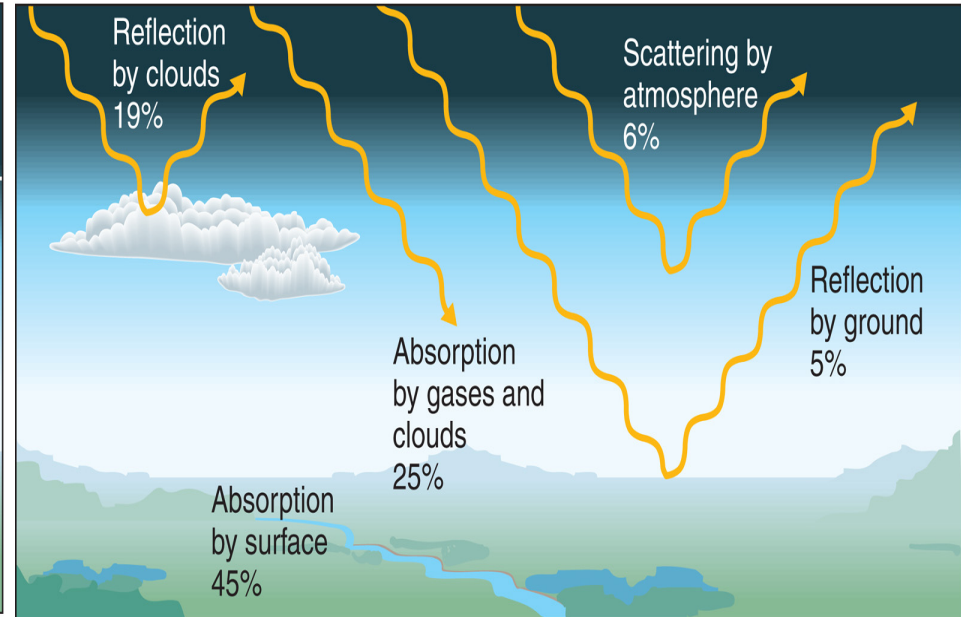

Cân bằng năng lượng của Trái đất

❁ Thực tế phức tạp hơn nhiều ...

© 2010 Pearson Education, Inc.

© 2010 Pearson Education, Inc.

❁ Trong điều kiện thực, khí quyển và bề mặt liên tục bị đốt nóng và bị làm lạnh mãi mãi ...

❁ Q: Tại sao?

Cân bằng năng lượng của Trái đất

❁ Dẫn nhiệt và đối lưu !!!

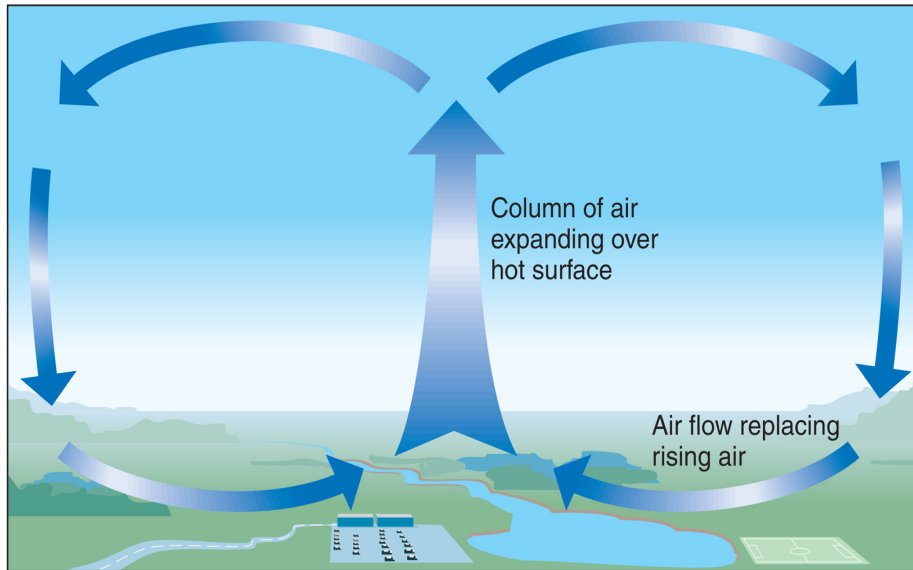
- 1) Dẫn nhiệt làm cho nhiệt truyền vào không khí khi tiếp xúc với bề mặt
- 2) Đối lưu làm cho không khí gần bề mặt đi lên xáo trộn vào khí quyển phía trên

 Dòng hiện nhiệt

Cân bằng năng lượng của Trái đất

❁ Dẫn nhiệt và đối lưu

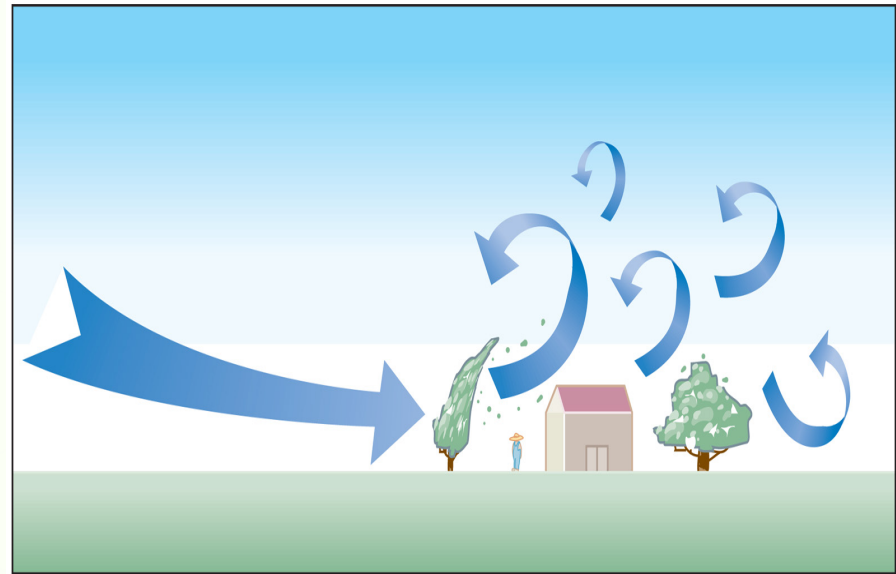
❁ 2 dạng đối lưu:

(a)

© 2010 Pearson Education, Inc.

Đôi lưu tự do

© 2010 Pearson Education, Inc.

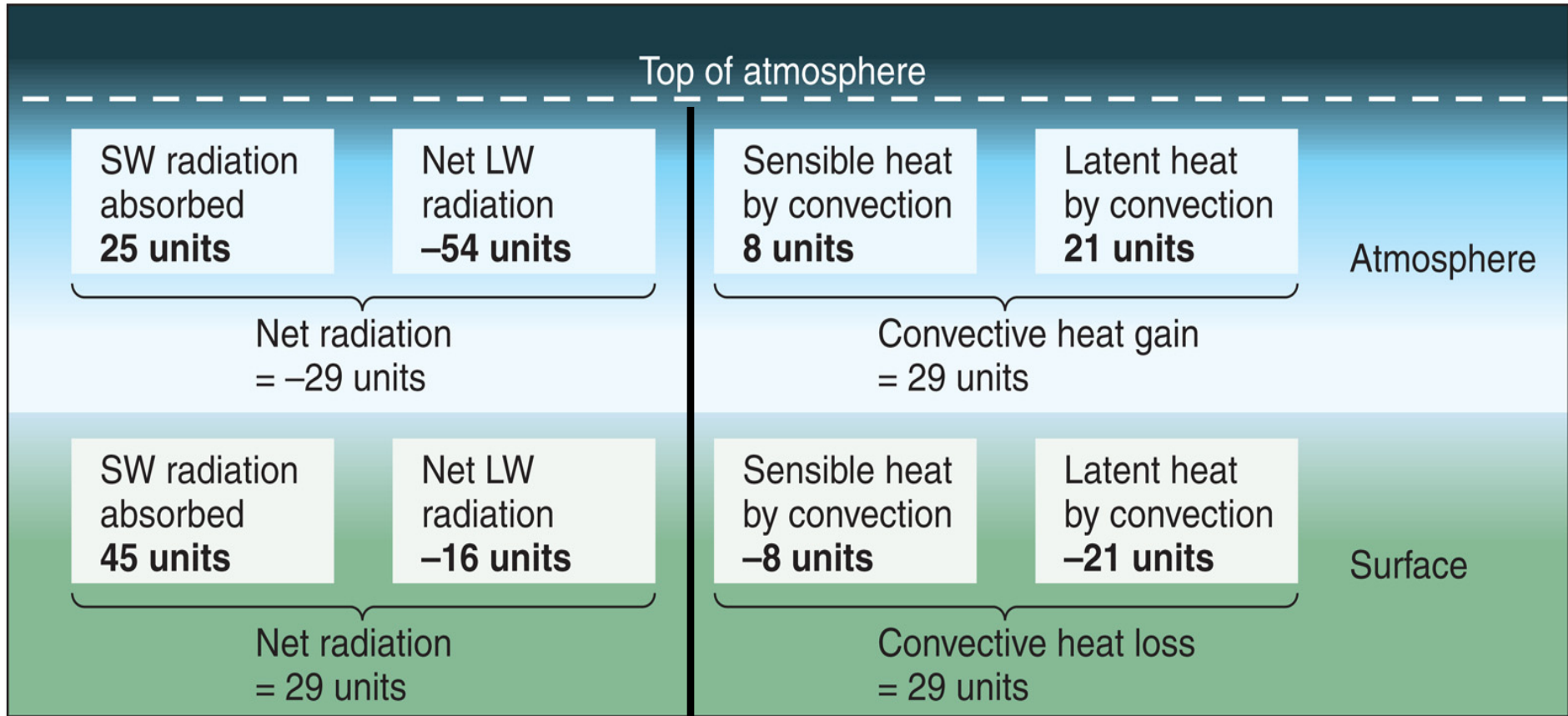
Đôi lưu cưỡng bức

Cân bằng năng lượng của Trái đất

- ❁ Một cơ chế khác của trao đổi nhiệt giữa khí quyển và bề mặt: **Ẩn nhiệt**
- ❁ **Ẩn nhiệt** là năng lượng được sử dụng để chuyển pha của vật chất, và nó được truyền vào khí quyển nhờ đối lưu

Cân bằng năng lượng của Trái đất

❁ Quá trình cân bằng năng lượng

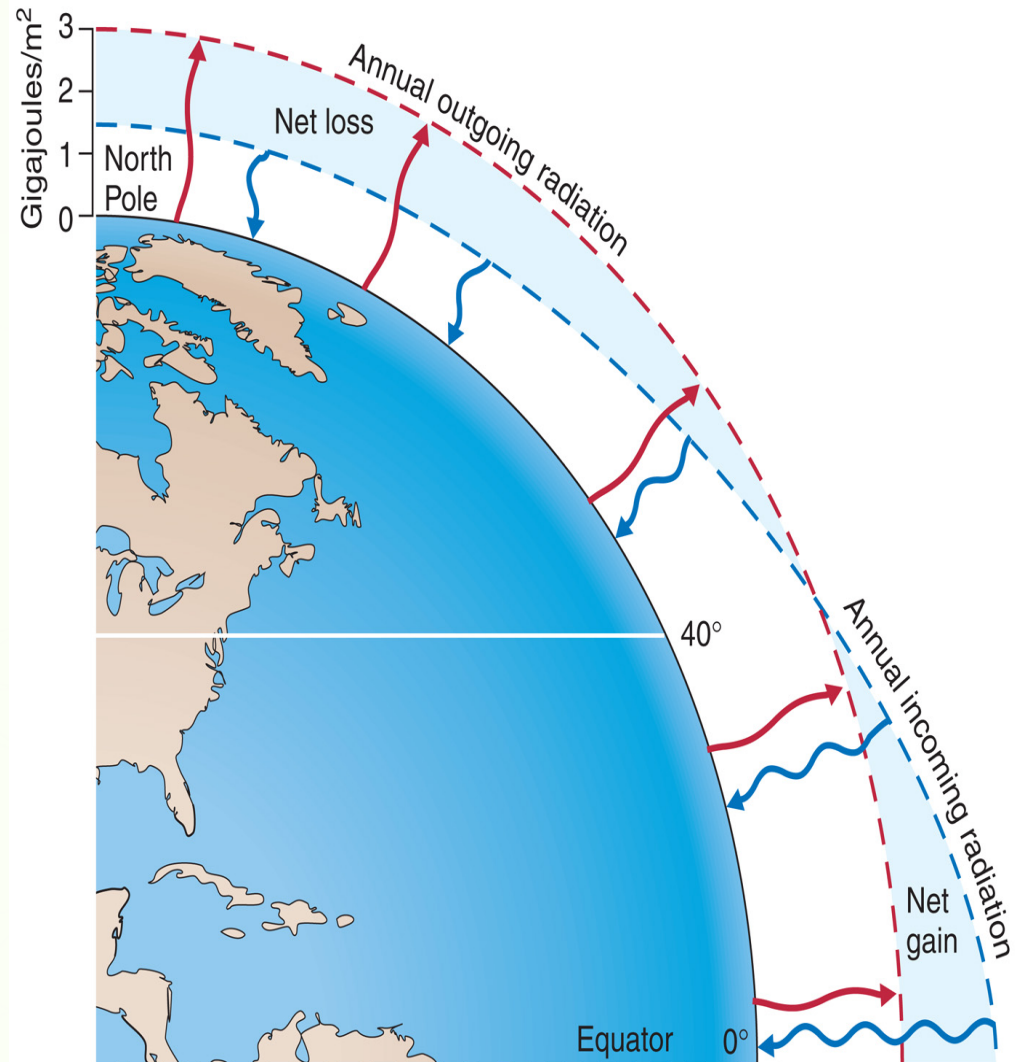
© 2010 Pearson Education, Inc.

Bức xạ

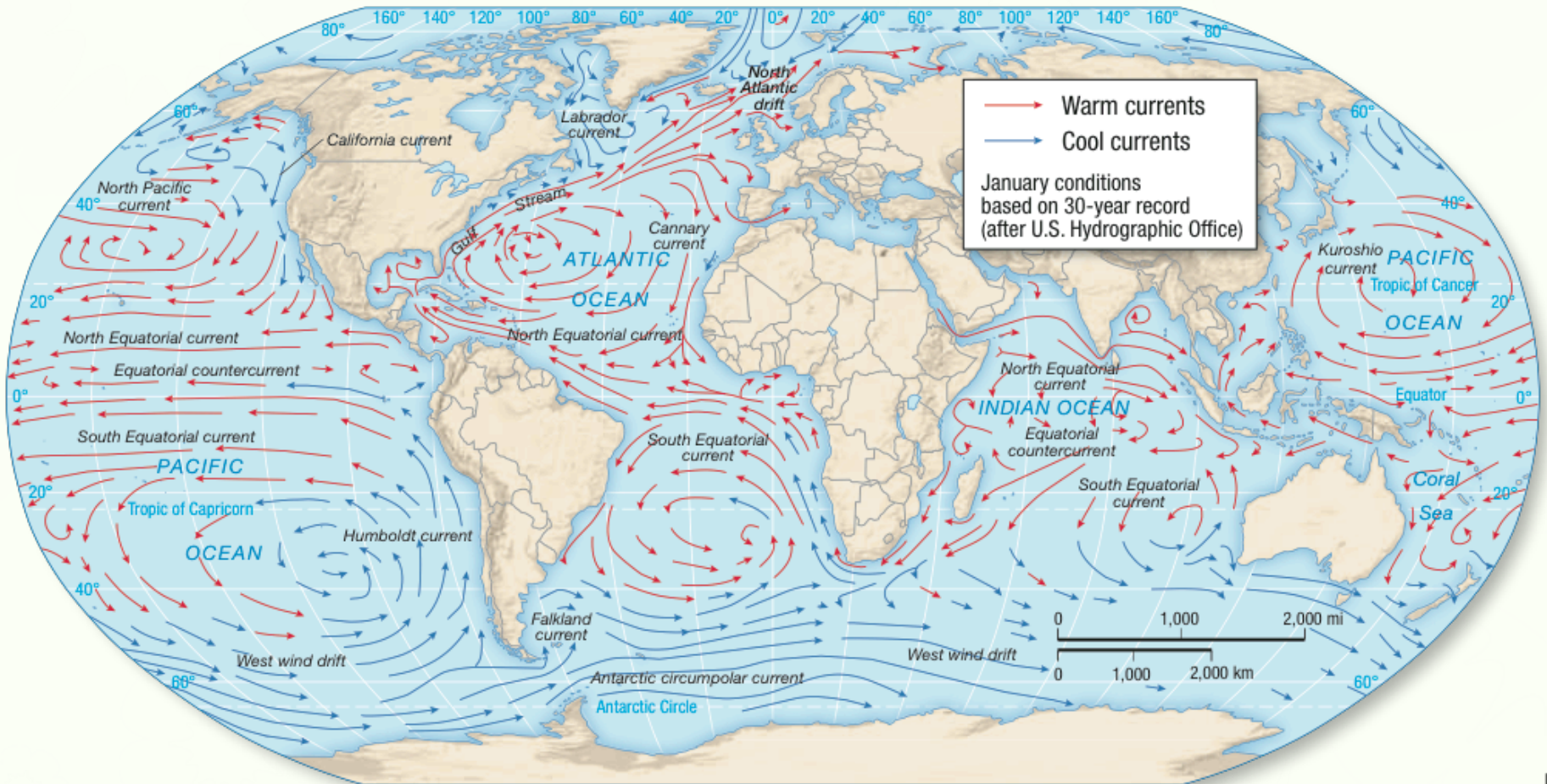
Dẫn nhiệt và đối lưu

Cân bằng năng lượng của Trái đất

- ❁ Phân bố năng lượng bức xạ khác nhau theo vĩ độ
- ❁ Điều đó gây nên quá trình bình lưu nhờ gió và dòng chảy đại dương

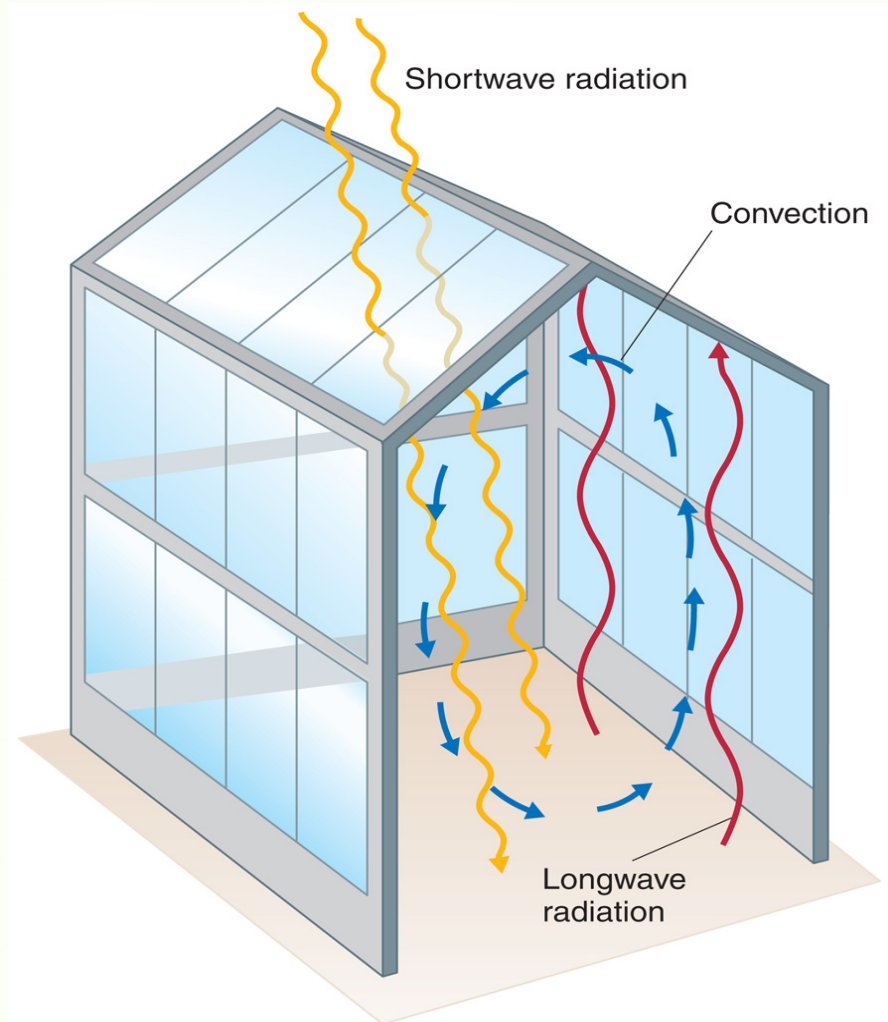
Vận chuyển năng lượng trong đại dương

❁ Các dòng chảy nóng mang nhiệt từ các vùng nhiệt đới về hai đầu cực

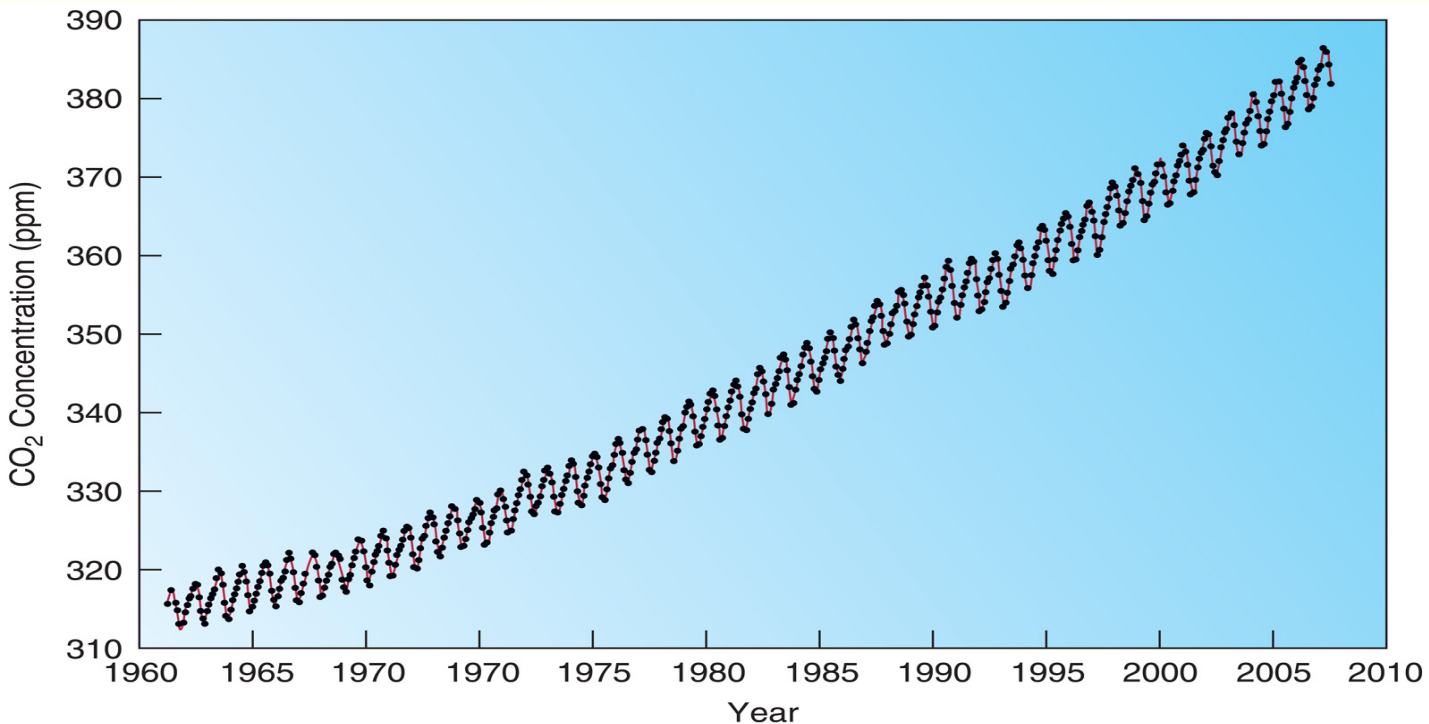
Hiệu ứng nhà kính

- ✿ Bầu khí quyển Trái đất gần giống như một nhà kính
- ✿ Trái đất ấm lên nhờ hấp thụ và phát xạ bức xạ
- ✿ Nếu không có các khí nhà kính thì nhiệt độ cân bằng của Trái đất sẽ thấp hơn rất nhiều (0°F hay -18°C , mà không phải là 59°F hay 15°C)

Hiệu ứng nhà kính

- ❁ Biến đổi nồng độ khí nhà kính (CO_2) trong khí quyển làm thay đổi nhiệt độ cân bằng của Trái đất

© 2010 Pearson Education, Inc.

Biến đổi khí hậu toàn cầu

- ❁ Theo Ủy ban liên Quốc gia về BĐKH (IPCC, 2007):
  - 1) Trong 100 năm qua nhiệt độ trung bình toàn cầu đã tăng lên 1.33°C và đang tiếp tục tăng lên
  - 2) Nhiệt độ ngày nay tăng nhanh hơn so với thế kỷ trước
  - 3) Các hiện tượng cực đoan nóng đang tăng lên, cực đoan lạnh đang giảm đi
  - 4) Lớp phủ tuyết trên toàn cầu đang giảm
  - 5) Tất cả những điều đó hầu như chắc chắn là do con người phát thải khí nhà kính

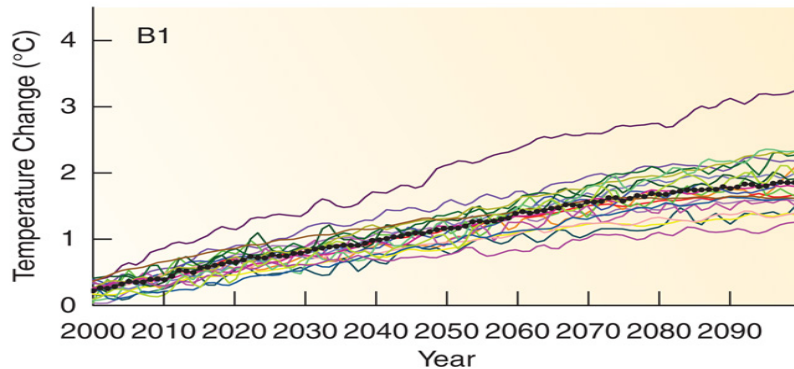
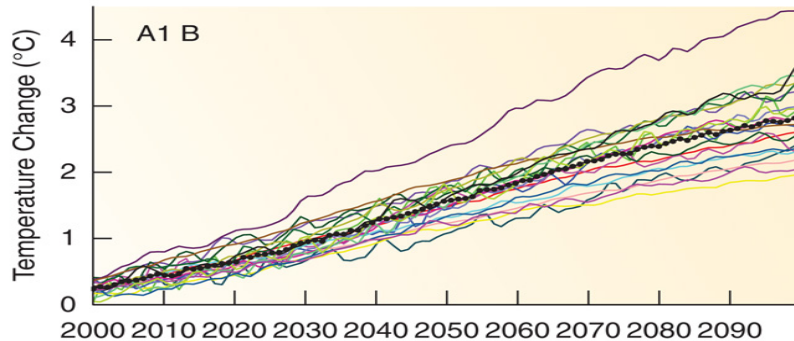
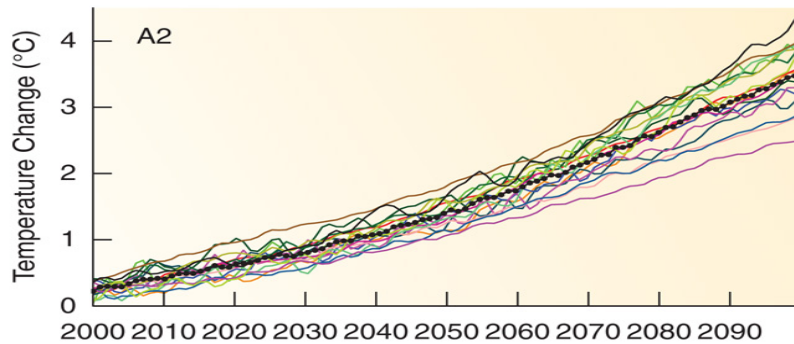
Dự tính nhiệt độ toàn cầu 2000-2100

Kịch bản phát thải khí nhà kính

Cao

**Trung
bình**

Thấp

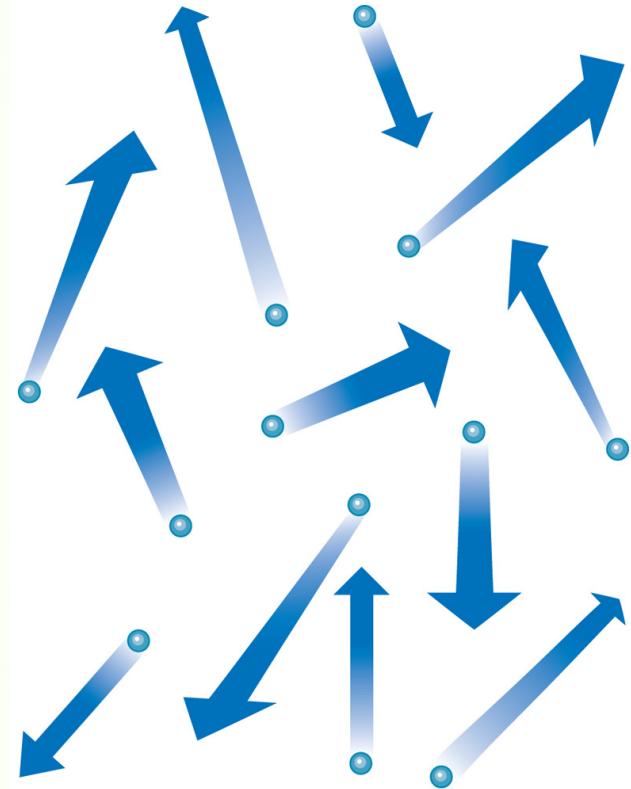

Biến đổi khí hậu toàn cầu

- ❁ Tính bất định tiềm ẩn trong dự tính nhiệt độ toàn cầu (ảnh hưởng của aerosols, độ phủ mây, các kịch bản phát thải KNK)
- ❁ BĐKH địa phương là vấn đề nghiên cứu rất quan trọng

Nhiệt độ

- ❁ Nhiệt độ là thước đo động năng trung bình của vật chất

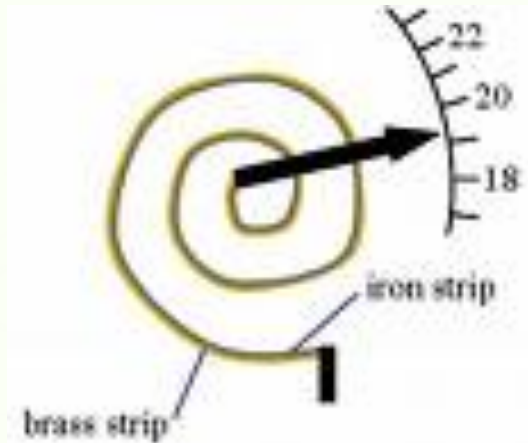

Đo nhiệt độ

❁ **Nhiệt kế thủy ngân** (hoặc chất lỏng khác) là dụng cụ dùng để đo nhiệt độ dựa trên sự giãn nở

❁ **Nhiệt kế lưỡng kim** là dụng cụ đo nhiệt độ dựa trên sự co giãn khác nhau của kim loại

Đo nhiệt độ

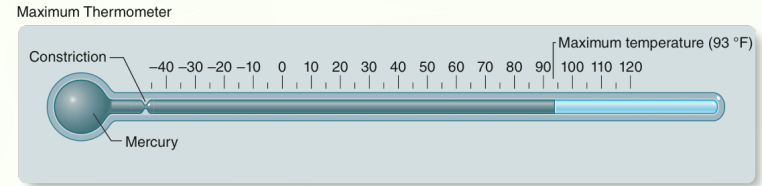
- ❁ **Nhiệt kế điện trở** là dụng cụ đo nhiệt độ dựa vào điện trở
- ❁ **Máy thám không (Radiosondes)** là một hộp dụng cụ thời tiết bao gồm một nhiệt kế điện tử trên bóng thám không để đo các biến khí quyển trên cao

Đo nhiệt độ

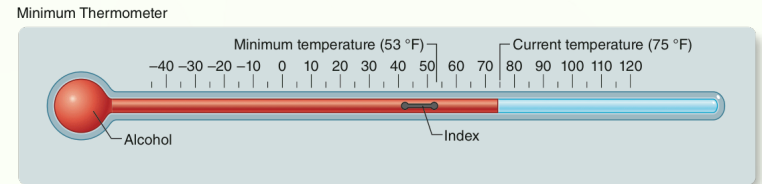
Lều khí tượng dùng để đặt các dụng cụ quan trắc các yếu tố khí tượng bề mặt

© 2010 Pearson Education, Inc.

(a)

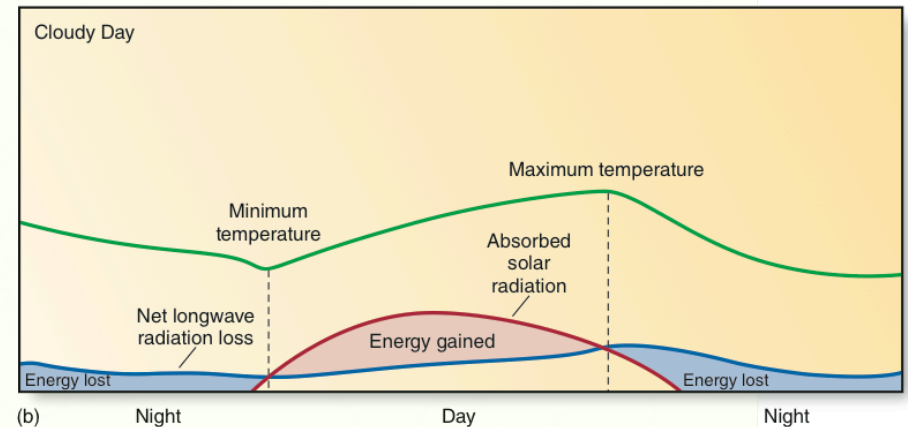
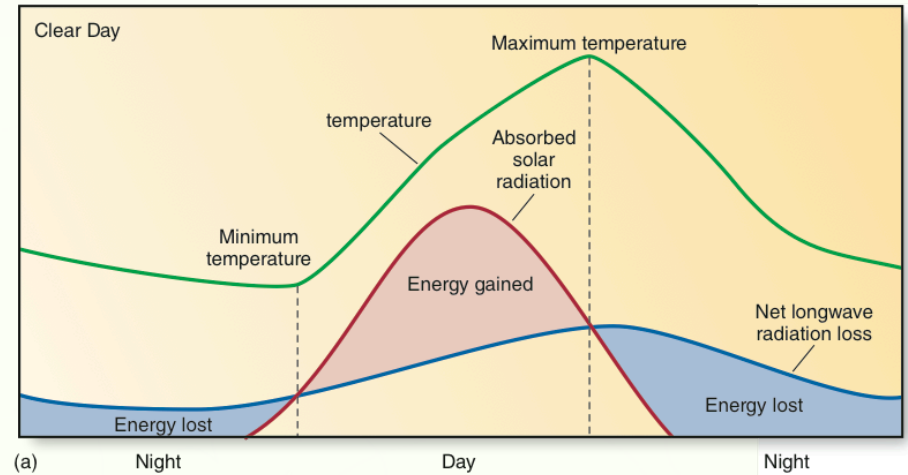
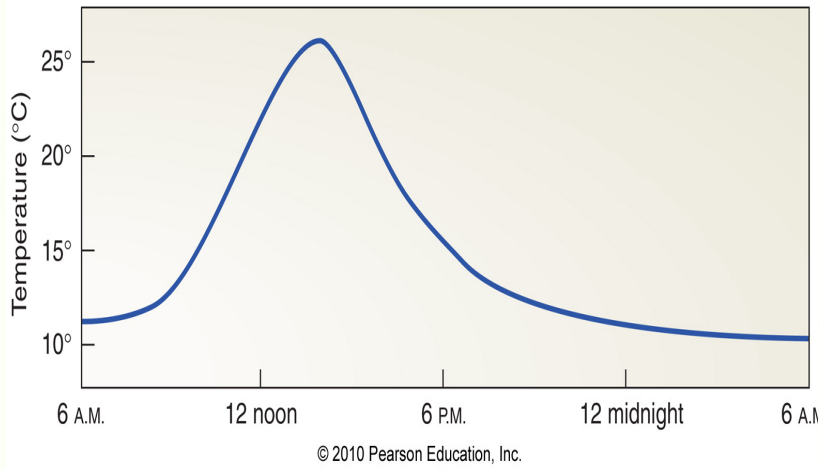

(b)

Chi tiết hơn về nhiệt độ

❁ Biên độ ngày đêm: Phản ánh biến trình ngày đêm của nhiệt độ tại một địa phương

Chi tiết hơn về nhiệt độ

❁ Nhiệt độ cao nhất đã từng đo được trên Trái đất:

57.8°C ở Libya

❁ Nhiệt độ thấp nhất đã từng đo được trên Trái đất:

-53.4°C ở Antarctica

❁ **Q:** Nhiệt độ cao nhất đã từng đo được ở Việt Nam:

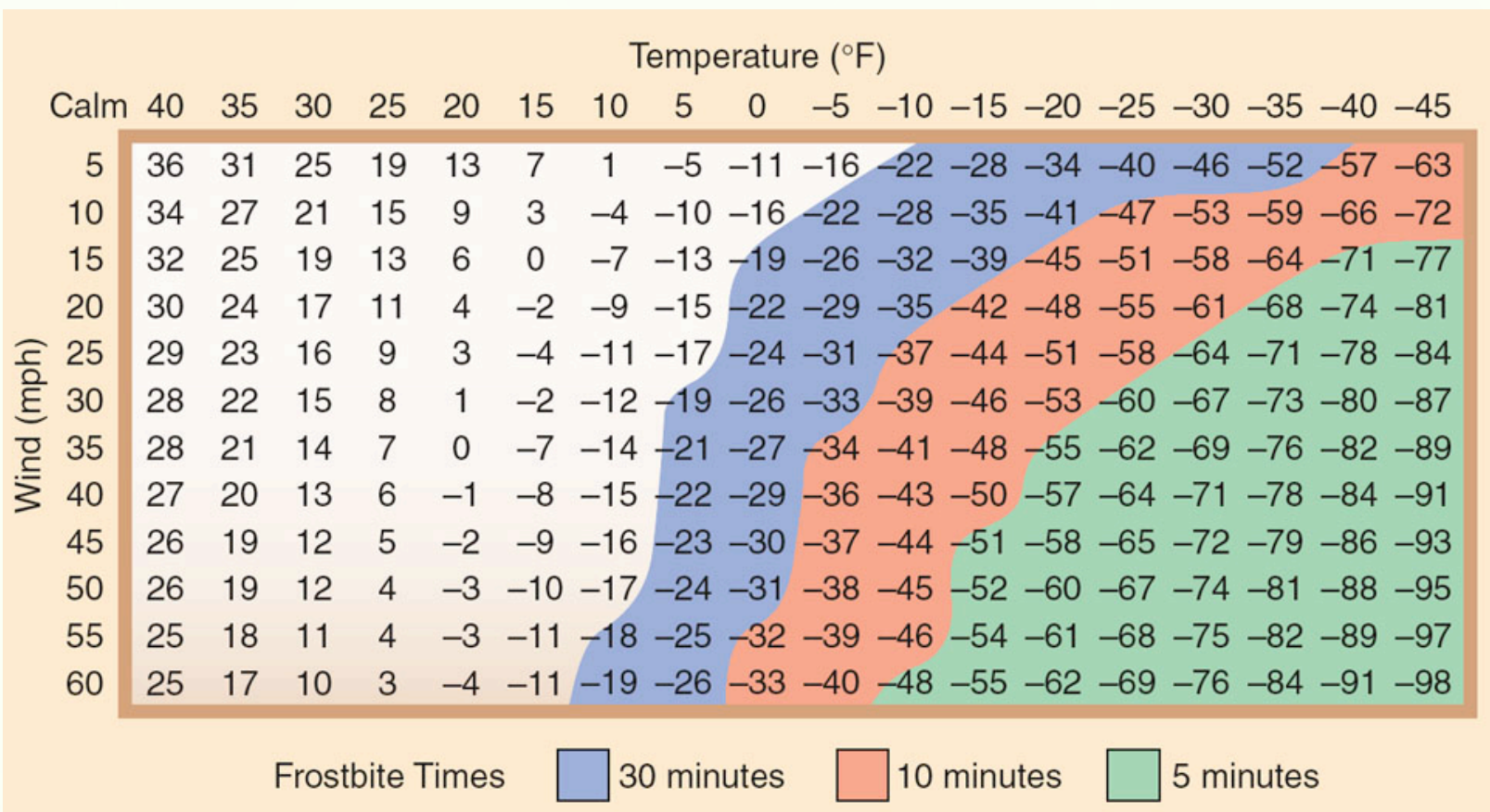
???

❁ **Q:** Nhiệt độ thấp nhất đã từng đo được ở Việt Nam:

???

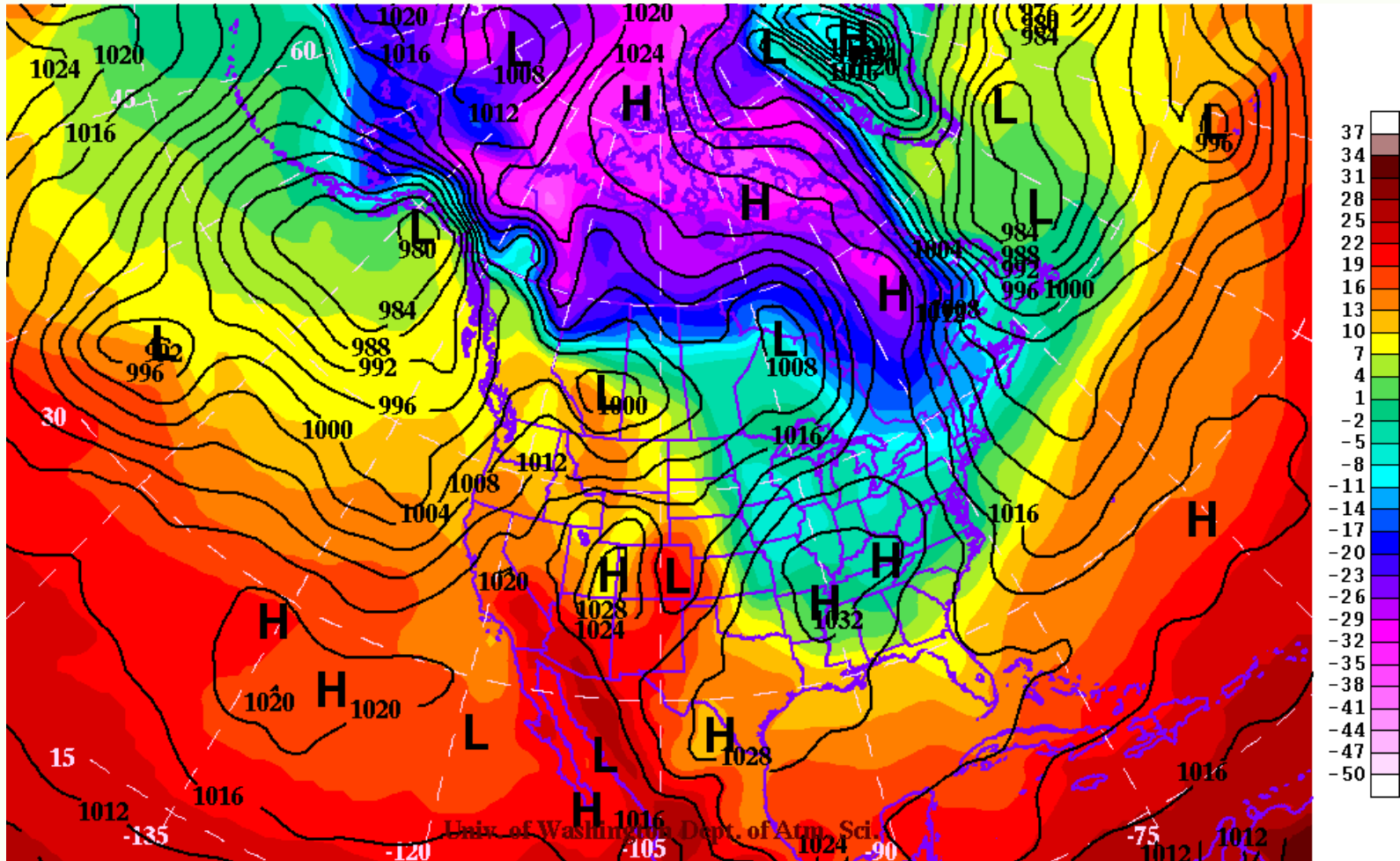
Chi tiết hơn về nhiệt độ

- ❁ Chỉ số gió lạnh: Cung cấp thông tin về cảm giác lạnh dựa trên nhiệt độ và gió thực tế

Cách phân tích nhiệt độ

☼ Theo phương ngang

Cách phân tích nhiệt độ

🌸 Theo phương thẳng đứng

